

KÓS KÁROLY ÉS DSIDA JENŐ NÉZETEINEK TALÁLKOZÁSA AZ ERDÉLYI MAGYAR IRODALOMBAN

Kós Károly mindig a realitások talaján igyekezett élni. Mindent a földről, pontosabban – hogy őt idézzem – a szülőföldről nézett. Kós Károly az általa egész életében képviselt és követett gondolkodásmódban, az erdélyi népek összetartozását kifejező transzilvanizmus szellemében élt, alkotott – és politizált. Az 1921-ben megjelentetett *Kiáltó szó* című röpiratában olyan alapot akart adni, melyen az önazonosságtudat feladása nélkül lehet beilleszkedni a megváltozott politikai, társadalmi, hatalmi feltételek közé: „A régi Magyarország nincs többé a számunkra, de Erdély, Ardeal, Siebenbürgen, Transsilvania, vagy bármi nyelven nevezte és nevezi a világ, feltámadt és van.”

Nemcsak szépen induló építési pályáját térítették el, későbbi magánéletébe is minduntalan beleszóltak a történelmi események, lehetőségeit és feladatait meghatározta a politika. Mégsem sodródott az árral, igyekezett a történések mentén haladni. Ha végigtekintünk az immár lezárt életművön, akkor megállapíthatjuk, hogy Kós Károly minden mondata, minden nézete – tulajdonképpen politika volt. Amit nem mondhatott el a saját korában, azt visszahelyezve az időben, szereplőivel, hőseivel mondatott el, vagy épületeivel, rajzaival láttatott meg. „Körömszakadtig hűségesek kell legyünk szegény Erdélyünkhöz, nemhogy megtagadjuk – gyáva és önző könnyebbségért, kényelemért és – konjunktúraért ami önmagunknak való ostoba hazugság.” Ez a felfogása vezérelte, űzte, hajtotta a munkára, a harcra, – kedvelt kifejezésével élve – az örökös tusakodásra. A 90. életévét betöltött, a predesztináció tanát valló, elkötelezett, hűséges kálvinista építész-író így vonta meg hosszú és küzdelmes életének summázatát: „A történelem tanúsága szerint az igaz embernek, de mindenekelőtt az igaz művésznek – írónak, építő-, képző- és zeneművésznek – mindenütt a világon, minden időben és minden körülmények között a Sors által rendeltetett kötelezettsége volt, van és lesz, hogy a maga népének és szülőhazájának sorsát vállalja és élete munkájával szülőhazáját és annak népét, megbecsült hagyományaik szellemében, hűségesen szolgálja. Ezt vállaltam és cselekedtem, nem mást és nem többet.”

Dsida Jenő szinte teljes ellentéte volt helikoni író társának. A csendes szavú, visszafogott, törekeny, ábrándozó, a nagybetűs feltűnő, majd ugyanolyan hirtelen eltűnő, de „áttűnésében” halhatatlanná vált költőt ráadásul „pápastának”, római katolikus vallásúnak keresztelték. Vallásgyakorlatát, szakrális élményekben gazdag, a transzcendenst kereső keresztény életét Szent Ferenc harmadik rendjéhez

Jankovics Péter
fiatellitel a barátokkal

Bp., 2005. apr. 12.

→ P. J.